

Brian Patrick McGuire: Conflict and Continuity at Øm Abbey. A Cistercian Experience in Medieval Denmark. Museum Tusulanum, København, 1976. 160 s.

Cistercienserne i middelalderens Danmark er genstand for en levende interesse. I 1973 udkom den smukke bog »Munkeliv i Løgum Kloster« (se H. T. 13, I s. 527) og om Øm kloster foreligger der foruden artikler om de seneste års udgravninger nu McGuires »Conflict and Continuity at Øm Abbey« som behandler den i original bevarede klosterkrønike. Forf. giver en meget grundig behandling af krøniken, der vurderes i lyset af ordenens litteratur i almindelighed. For et videre arbejde med krøniken er det en stor støtte her at have en god og loyal omtale af de mange forskellige historiske indlæg, der i tidens løb er fremsat om dette vigtige skrift foruden forf.s egne konklusioner.

Det er derimod efter min opfattelse mindre heldigt, at forf. ikke vil vedkende sig et historieteoretisk ståsted. Det er ikke tilfredsstillende at vige uden om et marxistisk Skylla og et ny-positivistisk Karybdis med bemærkninger om at gå tilbage til kilderne og vurdere dem så godt som muligt. Det uheldige i denne »afteoretisering« kommer frem mange steder, hvoraf jeg her kun kan omtale et. Krøniken omhandler adskillige forhold, hvorom vi nu kan har viden via samme skrift, der som McGuire påpeger, ganske rigtigt har sine bestemte mål at forfølge. Om krønikens panegyriske skønmaleri af biskop Sven skriver McGuire s. 49, at selvom oplysningerne om bispren er manipulerede, så giver de samme manipulationer os et indblik i »the Cistercian life dream«. Men hvordan kan dette harmonere med bemærkningen s. 48: »I think we are getting an essentially believable account of the way Sven impressed the monks in later years«. Mener forf., at det er nøgtern portrætskildring eller klosterdrøm, når krøniken om biskoppen fortæller, at hvis han mødte brødrene på vej til eller fra arbejde, så trak han sig tilbage med de ord, at han var uværdig til at møde dem – eller at bisprens tjenerne kunne fjerne hans tungsind ved at sige, at der vistnok langt borte var en cisterciensermunk på vej? Hvis skriftets tendens er klar og tydelig – og det er der vist ikke tvivl om – er det en metodisk svaghed at vurdere sådanne normative udsagn som kognitive elementer. Arhusbispren Tyge sagde senere til Øm-munkene: »Vi ved nok at I har dygtige skrivere. I kan skrive breve just sådan, som I vil have dem«. Tyge havde i hvert fald ikke stor tiltro til munkenes sandhedssøgen.

Jeg er heller ikke enig med McGuire i, at »a fully formulated theoretical basis for all human history« gør det irrelevant at skrive om munke. Vi trænger til undersøgelser, der måske netop ud fra et teoretisk helhedssyn f. eks. prøver at klarlægge, i hvilken udstrækning, klostrene var afspejlinger af de herskende strukturer i samfundet, eller som behandler spørgsmålet, hvorledes omgivelserne reagerede på, eller hvorfor de accepterede ja udnyttede sådanne institutioner, der modtog jordegods for sjælegaver, og som mente, at ved »hellig læsning udfries mange daglig af lasternes afgrund«.

Axel Bolvig

Oslo bispedømme 900 år. Historiske studier utgitt av Fridtjov Birkeli, Arne Odd Johnsen, Einar Molland. Universitetsforlaget, Oslo-Bergen-Tromsø, 1974. 249 s.

Det lille festskrift er et vægtigt indlæg i den norske middelalderdiskussion. Både kildeforholdene og Oslos rolle som hovedstad i dag gør beskæftigelsen med Oslos historie til et rigshistorisk forskningsfelt. Tyngdepunktet i foreliggende skrift ligger dog på kirkens politiske rolle, når der bortses fra Lilli Gjerløvs fortrinlige præsentation af de liturgiske fragmenter, der er bærere af Oslos liturgiske tradition i tidlig middelalder. Her frembyder nr. 7 (Oslo RA Lat. fragm. 307) fem engelske helgenmesser i en skrifttype fra 1150/75; nr. 11, et Exeterfragment fra ca. 1200, har en tilføjet Skt. Olavsmesse; nr. 12 spejler en

arkaisk tradition fra første halvdel af det 13. århundrede, »før Nidaros-ordinariet var blitt alminnelig kjent« (s. 116). Kildesamlingen er væsentlig for forståelsen af »engelsk indflydelse« i Norges ældre kirkelige historie. – Indre kirkelige forhold kommer også stærkt frem i Eivind Berggravs kommentarer til Oslo bisperække, som Fridtjov Birkeli har skrevet en indledning til.

I de øvrige bidrag nævnes vel Oslo, bisper og kirke i titlerne, men de behandler i virkeligheden politiske forhold. Per Sveaas Andersen angiver rammerne omkring bispernes, domkapitlets, Mariekirkens og kongens opgaver i den tidlige kristne middelalderby. Problemet om bydannelsen er politisk-økonomisk forstået, definitionerne af by svarer til forskningens hidtidige resultater: »... ut fra en moderne referanseramme vil vi først være tilbøyelig til å tale om en by når den har konsolidert seg på et noe videre grunnlag enn det rent økonomisk-topografiske. Et klart konsolideringsmerke er det når tettbebyggelsen også får særlig rettsstatus. Det er her kongen kommer inn« (s. 17). På mig virker det dog lidt for tidligt, når byen Oslo allerede i sammenfatningen af perioden 1130–1240 (s. 27) bliver så kompakt personificeret, at den synes på dette tidspunkt allerede at stå færdig med byforvaltning og kommunale institutioner. Det skete jo dog først i den følgende »storhedstid«, 1240–1319. Her er analysen af gjaldkerens stilling, møtet og byrådet, meget klarførende og viser, at vi efter de separate, delvis konkurrerende institutioners periode nu får en »tredie verden«, en byforvaltning, som reelt formår at omgive de øvrige institutioner som en klamme. – En direkte fortsættelse giver Sverre Bagge i sit bidrag om kanslerembedet 1314–1350 – som kompletterer hans senere udkomne Den kongelige kapellgeistlighed 1150–1319, 1976 – samtidig et bidrag til den svensk-norske unions historie under Magnus Eriksson. En svensk disputats fra 1975 afhandler et nærbeslægtet tema: Allan Ranehök, Centralmakt och domsmakt. Studier kring den högsta rättskipningen i kung Magnus Erikssons länder 1319–1355 (*Studia historica Upsaliensia* 67).

Nogle særproblemer behandles af Arne Odd Johnsen – Skt. Edmundskirken, forgængerren til cistercienserklosteret på Hovedøya – og Hans-Egil Lidén – Eidsvoll kirke med behandling af biskoppens stilling i tingsmenigheden. Begge forfattere leverer bidrag til diskussionen om købmandskirkerne, som man ikke kan gå udenom i den tidligmiddelalderlige byforskning.

Videre får vi en værdifuld analyse af Lars Hamre af bispemagtens stilling i dronning Margrete I.s tid, belyst ved bispeskiftet på Oslostolen i 1407. Fremstillingen går dog ikke udover året 1409, da Pisakonciliet afsatte pave Gregor XII og de nordiske kirker gik med til at anerkende den ny Pisa-pave. En behandling af bispernes rolle efter 1409 vil næppe være mulig, uden at der tages hensyn til disse almindelige kirkelige hændelser.

For de tre resterende bidrag er tilknytningen til Oslo bispedømme lidt fjern: Einar Molland, »Guds fire døtre« i Kongespeilet, Sigrid Christie, Tema og program i den gammellutherske ikonografi, og Stephan Tschudi Madsen, Eidsvoll kirke II: Gammel tradition – nye signaler. Molland kan føre de fire kvindeskikkelser Sandheden, Retfærdigheden, Freden og Barmhjertigheden tilbage til Hugo af Skt. Viktor og viser, at de repræsenterer en selvstændig norsk videreførelse af, hvordan Gud handlede efter Adams fald. – Den gammellutherske ikonografi bliver måske lidt uformidlet fremstillet; i baggrunden ligger forf.s afhandling fra 1973 (note 7 s. 189). – Tschudi Madsen behandler de moderne principper for kirkerestaurering og ville have haft gavn af Bo Grandiens disputats, Drømmen om medeltiden, som også udkom i 1974.

Tore Nyberg